

УДК: 591.5:595.42:636.083/.084

КОМПЛЕКСИ АКАРИДИЄВИХ КЛІЩІВ (ACARIFORMES, ASTIGMATA) У СІНІ ТА СОЛОМІ В МІСЦЯХ УТРИМАННЯ ТВАРИН

Я.Р. Оксентюк

Житомирський державний університет імені Івана Франка, вул. В. Бердичівська, 40,
Житомир, 10008, Україна

Акарокомплекс сіна та соломи є порівняно замкненим біотопом зі специфічними умовами. Це складна і динамічна структура, видовий склад кліщів якої залежить від термінів зберігання субстратів [1]. Акаридієві кліщі, які знаходяться в сіні та соломі, при потраплянні всередину організму домашніх тварин, можуть викликати у них гострі шлунково-кишкові захворювання. У людини потрапляючи до органів дихання акариди можуть спричинити астматичні явища, при контакті зі шкірою – дерматити [2].

Тому, метою роботи було дослідження основного еколого-фауністичного комплексу акаридієвих кліщів у сіні та соломі на території Житомирської області та виявити залежність структури акарокомплексу від пори року.

Матеріалом слугували результати дослідження проб зібраних навесні, влітку і восени 2016 р. в яслах і підстилках з місць утримання курей, корів та свиней Житомирської області. Обстежували сіно та солому. Проби збирали і доставляли в лабораторію у мішечках. Для видалення кліщів із субстрату застосовували метод еклектування за Берлезе в модифікації Тульгрена. Для визначення видового складу акаридієвих кліщів монтували у мікропрепарати зі застосуванням гуміарабікової суміші Фора-Берлезе [3]. Отримані дані піддавали статистичній обробці. Розраховували індекс домінування (D_i) [4] та частоту трапляння (I_s) [5] окремих видів у пробах.

Комплекс акаридієвих кліщів у досліджуваних субстратах складається із 11 видів: *Acarus siro* Linnaeus, 1758, *Acarus farris* (Oudemans, 1905), *Acarus tyrophagoides* Zachvatkin, 1941, *Glycyphagus destructor* Schrank, 1781, *Glycyphagus domesticus* (De Geer, 1778), *Glycyphagus michaeli* Oudemans, 1903, *Glycyphagus burchanensis* Oudemans, 1903, *Tyrophagus putrescentiae* (Schrank, 1781), *Tyrophagus molitor* Zachvatkin, 1941, *Tyrophagus humerosus* Oudemans in Zakhvatkin, 1941, *Gohieria fusca* Oudemans, 1902.

В пробах соломи та сіна домінуючими є 2 види акарид *A. siro* та *Gl. destructor* з індексом домінування 37,54% і 16,49% відповідно. Вид *Gl. domesticus* ($D_i=7,1\%$) є субдомінантом досліджуваного субстрату. Субдомінантами першого порядку є види *A. farris* ($D_i=0,62\%$), *Gl. burchanensis* ($D_i=0,18\%$) та *G. fusca* ($D_i=0,19\%$). Другорядними членами угруповання акаридієвих кліщів у соломі та сіні були *A. tyrophagoides* ($D_i=0,06\%$), *Gl. michaeli* ($D_i=0,08\%$), *T. putrescentiae* ($D_i=0,06\%$), *T. molitor* ($D_i=0,06\%$) і *T. humerosus* ($D_i=0,02\%$).

У всіх досліджуваних пробах з ясел та підстилки з місць утримання курей, корів та свиней був виявлений вид *Gl. domesticus* ($I_s=100\%$). Середні показники частоти трапляння належать акаридам *A. siro* ($I_s=57,1\%$) та *Gl. destructor* ($I_s=85,8\%$). Для видів *Gl. michaeli* та *G. fusca* значення індекса трапляння становить 28,6%. Найменше його значення, а саме $I_s=14,3\%$, було виявлено у видів *A. farris*, *A. tyrophagoides*, *Gl. burchanensis*, *T. putrescentiae*, *T. molitor*, *T. humerosus*.

Аналізуючи комплекси акаридієвих кліщів досліджуваних проб сіна та соломи, можна стверджувати, що вони суттєво відрізняються за своїм складом. Акарокомплекс весняних проб представлений 5 видами, а саме *A. siro*, *Gl. destructor*, *Gl. domesticus*, *Gl. michaeli* та *G. fusca*. Влітку у досліджуваних пробах було виявлено всі 11 видів акарид. Восени була найменша видова різноманітність кліщів, яка представлена лише *A. siro*, *Gl. destructor* і *Gl. domesticus*. Осінні проби відрізнялись не лише якісним, але й меншим кількісним складом акаридієвих кліщів.

Отже, у сіні та соломі з ясел і підстилок з місць утримання курей, корів та свиней ядро акарокомплексу складається з 3 видів, а саме *A. siro*, *Gl. destructor* і *Gl. domesticus*.

Якісний і кількісний склад комплексу акаридєвих кліщів у сїні та соломї за сезонами року дещо змїнюється. Це пояснюється тим, що в осїннїй перїод використовують матерїал, який беруть з полїв, де вже сформований комплекс кліщїв. Потрапивши у господарськї прибудови, де вїн зберїгається, на пїдлозі в якостї пїдстилки та ясла, сїно та солома зволожуються і додаються види акарид ферми. При тривалому зберїганнї та використаннї матерїалу у ньому вїдбувається сукцесїя видїв [6]. Це вїдповїдає тим даним, якї отриманї в результатї проведення сучасних дослїджень [7]. Також комплекс акаридєвих кліщїв сїна та соломи залежить вїд температури середовища в якому вони знаходиться. Цим можна пояснити наибїльшу видову та кїлькїсну рїзноманїтнїсть акаридєвих кліщїв у лїтнїх пробах. Отже, склад комплексу акарид сїна та соломи залежить вїд тривалостї зберїгання і використання їх, стану примїщення та температури навколишнього середовища.

Лїтература

1. Дудинська А. Т. Синантропнї акаридєвї кліщї (Acariformes, Acaridia) Закарпаття / А. Т. Дудинська, Т. Т. Дудинський. – Ужгород : Гражда, 2015. – 136 с.
2. Пяткова С. Н. Акароидные клещи зернохранилищ Донецкой области / С. Н. Пяткова // Структура і функціональна роль тваринного населення в природних та трансформованих екосистемах: Тези І міжнародної конференції, 17-20 вересня 2001. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. – С. 95-96.
3. Гиляров М. С. Определитель обитающих в почве клещей Sarcoptiformes / М. С. Гиляров. – М. : Наука, 1975. – С. 416–476.
4. Шитиков В. К. Количественная гидроэкология: методы системной идентификации / В. К. Шитиков, Г. С. Розенберг, Т. Д. Зинченко. – Тольятти: ИЭВБ РАН, 2003. – 463 с.
5. Песенко Ю. А. Принципы и методы количественного анализа в фаунистических исследованиях / Ю. А. Песенко. – М.: Наука, 1982. – 281 с.
6. Ковалишина С. П. Комплекси Acaroidea антропогенних біотопів правобережного центрального лісостепу України / С. П. Ковалишина // Вестн. зоологии. – 2006. – 40, № 2. – С. 165 – 170.
7. Evans G. O. Principles of acarology / G. O. Evans. – UK.: CAB International, 1992. – С. 452-453.